

הלכות קריאת שמע סימן פב פג

פב דין צוֹאֵה יבֻשָּׁה, ובו ב' סעיפים:

א *צוֹאֵה יבֻשָּׁה כְּלִפְקֵי שְׂאֵם יִרְקָנָה (ב) (א) תתפרך, הרי היא כעפר ומתיר לקרות כנגדה, כיון שהיא שלא יהיה בה ריח רע: הגה *ויש אומרים דלא הוי כעפר רק אם נפרקת על ידי גלילה בלא זריקה *וכן עקר (רש"י והרא"ש פרק מי שמתו וטור): **ב** *מִי־רְגָלִים שֶׁנִּבְלְעוּ (ב) בַּקֶּרֶקֶע, אם הוי מרטיבין היד אסור לקרות כנגדה: הגה ויש אומרים דאינו אסור רק בטופח על־מנת (ג) (א) להטפוח, (ד) ויש לסמך על זה:

א נכוח כ"ו ב רבנו מנוח ג שם בפרקא לדעת הרמב"ם בפרק ג מהלכות קריאת שמע

פג דיני בית־הכסא בקריאת שמע, ובו ה' סעיפים:

א (א) *אסור לקרות כנגד בית־הכסא וישן אפלו (ב) פנו ממנו הצוֹאֵה. *כי־נִרְאָה לי דהינו (ג) כשאינו לו מחצות, *אבל אם יש לו (ד) (ב) מחצות, אף־על־פי שיש בו צוֹאֵה קורא כנגדו בסמוך ואינו חושש, *אם

א נכוח כ"ו ב בית יוסף ממשעות הנקרא שם

באר היטב

(ב) מחצות. אפלו אין גבוהות עשרה, כ"י. ובי"ח פסק דבני דוקא מחצות גבוהות עשרה. והאחרונים חלקו על הבי"ח והקשו עליו, והעלה המ"א דאין להקל אפלו יש לו מחצות גבוהות עשרה, והפסק יראה עכ"פ שיהיו גבוהות עשרה. ואם מגיע לו ריח רע גיל דאסור לכ"ע, עין סי' עט סעיף ב, וכ"כ הל"ח דמחצות בה"כ אין מועילות לריח. ודברי ל"ח אלו נראה דאשתמיט מהמחבר עלתתמיד ע"ש. וכך העלה הש"י דאין להקל בשביל המחצות. וסיים הש"י: ונראה דהקמת בה"כ זה הוא דוקא במחצות שאינם נעשים אלא בשביל בה"כ כגון שעשה בחצר חדר מיוחד לזה.

(ב) תתפרך. אבל אם תשבר לשנים לא מהני כ"מ. ובזמן הקר שהצוֹאֵה נקראת הרבה כצ"ע אם שר לקרות כנגדה, אי בתר השתא אזלינן או שיש לאסור דעדין שם צוֹאֵה עליה כיון שכיולה לחזר לקדמותה בזמן החם, עמ"א. ובכאן היטב אשר לפני כתב ג"ל נראה לאסור ממשנה ב' פרק ג' דטהרות ע"ש וד"ק עכ"ל. ואכ"כ עיני שם ודוקמתי ולא אוכל להכין פנתי שיהא משם נראה לאסור לדון זה, ונראה דאין יותר [נראה] להחמיר כ"מ המ"א ע"ש: (ג) להטפוח. פי' שאם מניח ידו עליהם מעלה לחות בה שאם יניחנה על דבר אחר מקבל ממנה לחות. ואם אינו לחים כל־כף מחר:

באר הגולה

* ויש אומרים דלא הוי כעפר רק וכו'. בפרקא פליגי תרי לשני בזה, ודעה הראשונה גסרן דעתה להחמיר בזה, אף סבירא לה דיותר נקל הוא להתפרך על ידי גלילה מעל ידי זריקה: * [וכן עקר. משמע מזה דסבירא לה דאם ראינו שנקרקה על ידי גלילה די בזה ואין צריך לחש דלמא לא היתה נפרקת על ידי זריקה. אבל באליה רבה כתב בשם האחרונים דצריך להחמיר גסרן פדעת המחבר. ועין בפריימקדים מה שכתב עד בזה בשם הר"ר ששה. ועין בחידושי הרשב"א [בכוח כ"ה] בשם הרמב"ד המשמע מזה דאי תזא דמפלאי אפלוזי או היצע לשעור שתהא נפרקת על ידי גלילה, ונזהר זה מצוֹאֵה פתח דקמא לן דאסתיה. אכן לפי מה שהחמיר באליה רבה לחש לדעת המחבר, אין להקל בזה. שוב מצאתי בערוך, ערך 'פלו', בראור ורוב סימן כט, דסבירא דשעור זה עדין לא היצע אף לצוֹאֵה פתח דאסור וכן משמע מכל הפוסקים שלא הביאו קלל להא דהרשב"א ת"ל:

* ונראה לי דהינו כשאינו לו מחצות. כמו שהנה בזמן חמית המרא, שהיה בית־הכסא שנקים אחורי הגדר על פני השדה, ולפי זה נראה שבגנות התענות שאין לכל אחד בית־הכסא קבוע אחורי הבתים, במקום שרגילין לפנות דין בית־הכסא יש לו כמו אחורי הגדר. ומה שנוהגין איה אנשים, שבהגיע זמן סכות מפזין המקום שיהיה נקי ועושין שם סכה, הרי יש לו דין בית־הכסא ויש ומה יועיל הפנייה? אפטר משום דעל ידי הבנין שבונה שם, אף שהוא רק על איה ימים ואחר כך יחזרו להיות בית־הכסא במקדש, נקצר שם בית־הכסא ממנו, ומשמע בפנים מאירות חלק א סימן פי דצניעות השם מהני לזה [אף מה שכתב שם דבית־הכסא ישן שאין בו צוֹאֵה הוא מדרבנן, אשתמטתה דברי תלמידי רבנו יונה והבית יוסף ושאר פוסקים בביתו זה. דכלם מובנים דהוא מדאורייתא. ואדך דברי תלמידי רבנו יונה שכתבו זה גופא שכותב דהוא מדרבנן, פרשו המפרשים דקאי רק על בית־הכסא חדש, כדי שלא יסתור דבריו אהדרי, וכן משמע בהרא"ש]. אף אפלו אם ימא דזה מקרי צניעות השם, צריך מדינא על־פלפנים מתחלה לבדק בזה הפתלים של הבית ולנקותם, דאי לא הכי יהיה אסור לו לברך ולקדש שם, דאולי הם מטנפות מכל השנה, פי' הלא הוא מקום הראוי לו להסתפק, וכדלעיל בסימן עו סעיף ז ות. ובדיני ראיתי בספוד שנמצא מקשולות מענינים קאלו וכיוצא בהם הרבה (שלוהקחין איה דלת או דף לסקה, והיא היתה מנחת מתחלה במקום מאוס). ושומר נפשו ירחק מלעשות סכה במקומות אלו, אלא ירחיקנה מאחורי הבתים במקום שהוא נקי, ואם יצטרך לעשות על ידי זה עורב וטלטל על ידי עורב: * אבל בשלש לו מחצות. נסתפק הפריימקדים אם בעיני דוקא ארבעה מחצות או אפלו ג' מחצות? וכי, עין שם עוד: * אם אין מגיע לו ריח רע. סתם המחבר בזה בדעה הראשונה לעיל בסימן עט סוף סעיף ב (הגור"א), וכן פסקו שם האחרונים להלכה. והלכתם תמורות והסגור אברהם קתבו דמחצות בית־הכסא לכלי עלמא אין מועלת להפסיק לריח רע, ולכן סתמי גסרן במשנה ברורה להחמיר דבעיני ד' אמות ממקום שכלה הריח,

א (א) תתפרך. ונדקא (ב) לפרוכיין דקין, אבל לשנים ושלשה לא מהני. ובימי הקר שהצוֹאֵה נקראת הרבה כצ"ע, וגם אין מגיע אז ממנה שום סרחון, ונפתק הסגור אברהם אי שרי לקרות כנגדה: אי בתר השתא אזלינן, או עדין שם צוֹאֵה עליה כיון שכיולה לחזר לקדמותה בזמן החם. (ג) והאחרונים הסכימו כלם בזה לאסור, ואף בדיעבד אם קרא, (ג) צריך לחזר ולקרות קריאת שמע ולהתפלל בתורת נדבה. ואם הצוֹאֵה תחח מים קרושים (ד) אפטר דהוי כסוי, אף על־גב דמים לא מהני [עין בסימן ע"ו], מכל מקום גלד וכפורה יש לוטר דהוי בכלל "וכסית" וכעששית דמי, ובתר השתא אזלינן. וצוֹאֵה שנתכסה בשלג (ה) חשוב כסוי, כל כמה שלא נמחה השלג. כתב בספר שלחן שלמה דהוא הדין נגד מי־רגלים קרושים גסרן יש להחמיר שלא לקרות נגדו, וצריך עיין בזה: **ב** (ב) בַּקֶּרֶקֶע. או (1) בַּבְּגָד: (ג) להטפוח. פרוש, שאם מניח ידו עליהם מעלה לחות בה שאם יניחנה על דבר אחר מקבל ממנה לחות, ואם אינו לחים כל־כף מחר: (ד) ויש לסמך על זה. וכן הספיק כל האחרונים דדוקא טופח על־מנת להטפוח, ואז (1) בעי דהקמה מהן ד' אמות כמו מצוֹאֵה. (2) ומכל מקום (2) כיון שאינם בעין, רק שבלועין בקרקע או בבגד, אין צריך לעשות צניעות רביעית לכלי עלמא, אלא די שביבי עליהן רק מעט מן המעט מים שאין בהן גסרן רק טופח על־מנת להטפוח ושרי. ועין לעיל בסימן עו במשנה ברורה:

א (א) אסור לקרות. ורצה לומר, (ב) לפניו כמלא עיניו ולא תריו ד' אמות, ואם יש שם ריח רע, צריך ד' אמות (ג) ממקום שכלה הריח: (ב) פנו ממנו. ואסורו (ג) מן התורה, כיון שהיה המקום מכבד ודכו להיות בו צוֹאֵה, אין זה "מתניף קדוש". על־כן אם נסתפק לו אם הוא בית־הכסא ישן או חדש, (ד) אזלינן לחמרא כדין כל פסק צוֹאֵה לעיל בסימן עו סעיף ז: (א) כשאינו לו מחצות. כמו אחורי הגדר או אחורי הבתים. ופשוט דאפלו אם לא הזמינו מתחלה לאותו המקום לבית־הכסא, כיון שהיה רך לפנות שם נקרא בית־הכסא וישן; ונראה מלעיל סימן מב שכתבו שם הפוסקים, דאם דרכו תמיד לצר תפליין בהסתר אסור להשתמש בו משמיש אחר קאלו אומנה, עין שם: (ד) מחצות. נראה דאורייתא לאסור דאמרינן לבורי, דאי לא הכי אסור לדעת רב האי גאון

שער הציון

(ה) ספ"ה משנה (ג) אלה רבה ומגן גבורים וישועות יעקב ודרך־החיים ותיאודוס ושלחן שלמה ושי"א: (א) דרך־החיים: (7) פריימקדים: (8) שגרייחשוכה בסימן עח ותיאודוס: (1) חיי אדם וכן מוכח מחוספות ברכות כ"ב ע"ב ד"ה מקחתי ע"ש: (1) פריימקדים בסימן עו ופשוט, וכן מוכח בזה כה ע"א בפרקא ע"ש: (2) ממגן אברהם לקמן סימן שב סעיף קטן כה, עין שם בפריימקדים: (6) כל האחרונים: (3) נחלת צבי ואלה רבה: (ג) תלמידי רבנו יונה והוא בכיתת יוסף: (7) עלתתמיד ואלה רבה:

הלכות קריאת שמע סימן פג

ביאורים ומוספים

סימן פב

דין צוואה יבשה

[משנ"ב ס"ק א]

וקאחורנים הסכימו כלם בזה לאסור⁽¹⁾, ואף בדיעבד אם קרא, צריך לחזור ולקרוא קריאת שמע ולהתפלל בתורת נדבה⁽²⁾.

1) וכן כתב השו"ע הרב (ס"א) לאסור, משום שיספיקא דאורייתא לחומרא.

2) ולענין תפילת נדבה, כתב לקמן (סי' קז ס"ק ב) שיתנה ויאמר, שאם לא יצא ידי חובת תפילה תהיה תפילה זו לחובתו, ואם כבר יצא ידי חובת תפילה תהיה תפילה זו לנדבה.

[משנ"ב שם]

אף על-גב המים לא מהני [עין בסימן עו⁽³⁾], מכל מקום גלד וקפור⁽⁴⁾.

3) שם (ס"ק בא) חילק בין סתם מים שאינם מועילים, לבין מים עכורים שנחשבים לכיסוי.

4) גלד, ביאר הרמ"א לקמן (סי' קס ט"ב) שהוא מים הנקפים מרוב הקור. וכפור, ביאר המשני"ב שם (ס"ק נו) שהוא גשמים שנקפו בידידתן, והוא כעין ברד.

[משנ"ב ס"ק ד]

ואי צעי הרחקה מהן ד' אמות כמו מצוה⁽⁵⁾ וכו', ועין לעיל בסימן עז במשנה ברוכה⁽⁶⁾.

5) ולגבי מי רגלים שמתפק אם ביטלם על ידי שפיכת רביעית מים עליהם, כתב לעיל (סי' עו ס"ק כה) בשם החיי אדם שאף שהאיסור הוא רק מדרבנן, יש להחמיר בכך כיון שכבר איחזק איסורא, אמנם בשעת הדחק שמחמת כך יתבטל מקריאת שמע ותפילה, רשאי להקל.

6) שם (ס"ק ז) הכריע כדעת החכם צבי, שבמי רגלים שהם פחות מרביעית אין צריך לבטלם ברביעית מים, אלא די ברוב מים.

ולגבי תינוק שהטיל מי רגלים ועבר דבר מועט מהם על בגד האם, כתב לקמן (סי' שב ס"ק נד) שמועיל לבטלם על ידי קינוח הידים בבגד כדי שתוכל להתפלל.

סימן פג

דיני בית הכסא בקריאת שמע

[משנ"ב ס"ק ב]

ואסורו מן התורה⁽¹⁾.

1) והחזו"א כתב (אור"ח סי' יז ס"ק ט) שבית הכסא שפינו ממנו הצואה וכעת אין בו טינוף או ריח רע, אין איסורו אלא מדרבנן. והוסיף לבאר בדבריו תלמידי רבינו יונה [שהם מקור דברי

המשנ"ב], שכיון שבזמן שהיה בו צואה נאסר מן התורה, החמירו בו רבנן שישאר בו האיסור שכבר נאסר בתחילה.

[משנ"ב ס"ק ג]

דאם דרבו תמיד לצר תפלין בהסודר אסור להשתמש בו תשמיש אחר קאלו אצמנה⁽²⁾.

2) ואף בצר בו רק פעם אחת, אם היה על דעת שיצור בו תמיד, כתב לעיל (סי' מב ס"ק כד) שאסור להשתמש בו לתשמיש אחר.

[ביה"ל ד"ה ויראה לי]

הרי יש לי דין בית הכסא לכן ומה יועיל הפנייה⁽³⁾? אפשר שיש פנייה שבונה שם⁽⁴⁾ וכו', נעקר שם בית הכסא מקנה⁽⁵⁾.

3) משמע שהצואה אוסרת את אזור המקום ולכן לא יועיל פינוי, והחזו"א כתב (אור"ח סי' יז ס"ק ו) שאם אין לו מחיצות אין לו שם בית הכסא, ואם יפנה או יכסה את הצואה ואת העפר המזוהם, אין אזור המקום אסור. ולכן כתב החזו"א (שם ס"ק ז) שאם נפלו המחיצות, בטל מהמקום שם בית הכסא ודי בכיסוי הצואה.

4) ואם עשה שינוי בגופו של בית הכסא, כתב לקמן (סי' פד ס"ק ג) שמותר להניח בפתח מזוזה ולברך עליה ולקרוא ולהתפלל שם. אבל בלא שינוי מעשה בגופו, לא נעקר שמו ממנו ואסור לקרוא שם.

אמנם לענין רפת, כתב בביה"ל לעיל (סי' עט ס"ז ד"ה אבל) שפינוי הרפת לבד מועיל, ואפילו לא שינה דבר בגוף הרפת יכול לקרוא שם.

וכן לענין לול של תרנגולים, כתב בשו"ת לבושי מרדכי (אור"ח סי' צא) ששונה דינו מבית הכסא, כיון שאינו מיועד לצואה אלא לשמירה על התרנגולים, ורק ממילא עושים שם את צרכיהם.

5) והחזו"א כתב (אור"ח שם בידינים העולים), שאם פינה עפר מזוזה וסתר את כל הכית וחזר ובנאו לתשמיש אחר, מותר לקרוא שם.

[ביה"ל שם]

דאולי הם מטנפות מכל השנה⁽⁶⁾.

6) ולענין עשיית סוכה ברשות הרבים, כתב בביה"ל לקמן (סי' תרלז ס"ג ד"ה וכן) שאף על פי שיש המפקקים בדבר [משום שיש מהרבים שאינם מוחלים], מ"מ טוב לעשותה שם מאשר לעשותה במקומות המיועדים להיפנות.

[ביה"ל ד"ה אבל]

נסתפק הפרי"מגדים אם בעיני דוקא ארבעה מחצות או אפלו ג' מחצות⁽⁷⁾.

7) והחזו"א כתב (אור"ח סי' יז ס"ק ט), שבנגד מחיצה לעולם מותר לקרוא, ואילו כשהרוח הרביעית פרוצה במלואה אסור לקרוא כנגדה [ויתכן שמן התורה נחשב כרשות אחרת, כיון שדי בשלש מחיצות לעשות רשות היחיד], וכשאין רוח רביעית פרוצה במלואה וקורא שלא כנגד המחיצה, חלוי במחלוקת הפוסקים לעיל (סי' עט ס"ב) לגבי צואה כנגדו ברשות אחרת.

